

Wyrok z dnia 28 maja 2008 r.

I UK 344/07

Członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie może uwolnić się od odpowiedzialności za zaległości spółki z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne przez wskazanie, że pomimo zawinionego niezgłoszenia upadłości spółki nie powstała szkoda (art. 116 § 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm. w związku z art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Józef Iwulski, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 maja 2008 r. sprawy z odwołania Stanisława B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w K. o przeniesienie odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 maja 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 24 maja 2007 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach z dnia 30 grudnia 2005 r. oddalającego odwołanie Stanisława B. od decyzji ZUS Oddziału w K. z dnia 30 grudnia 2004 r. stwierdzającej, że Stanisław B. jako prezes zarządu Zakładów O. Usługi Techniczno-Gospodarcze Spółka z o.o. ponosi odpowiedzialność za zaległości tej Spółki z tytułu nieopłacenia składek na: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Sąd drugiej instancji podzielił podstawy faktyczną i prawną zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji, które przedstawiają się następująco. Wnioskodawca Stanisław B. był prezesem zarządu Zakładów O. Usługi Techniczno-Gospodarcze Spółka z o.o. Od początku 2000 r. informował on współników Spółki o jej złej sytuacji finansowej. W dniu 30 czerwca 2000 r. - po kolejnym monicie wnioskodawcy - odbyło się posiedzenie rady nadzorczej, która po zapoznaniu się z wynikami ekonomicznymi Spółki przyjęła uchwałę w sprawie jej rozwiązania. Dnia 1 lipca 2000 r. weszła w życie uchwała nadzwyczajnego zgromadzenia współników spółki o jej likwidacji. Na likwidatora powołano wnioskodawcę. Dopiero w dniu 14 marca 2003 r. likwidator złożył wniosek o ogłoszenie upadłości Zakładów O. Usługi Techniczno-Gospodarcze Spółka z o.o., który postanowieniem Sądu Rejonowego-Sądu Gospodarczego w Kielcach z dnia 13 maja 2003 r. został oddalony. Postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2003 r. wnioskodawca został wykreślony z rejestru jako prezes zarządu Spółki. Z tym dniem obowiązki likwidatora przejęła Urszula N. Zakłady O. Usługi Techniczno-Gospodarcze Spółka z o.o. nie posiadają żadnego majątku. Rachunki bankowe Spółki w bankach B. i Banku P. zostały zamknięte.

Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji co do stwierdzenia odpowiedzialności wnioskodawcy jako prezesa zarządu Spółki za zaległości tej Spółki z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne na podstawie art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) w związku z art. 31 i art. 32 ustawy z dnia 12 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Wnioskodawca, na którego stosownie do wskazanych wyżej przepisów została przeniesiona odpowiedzialność za zaległości Spółki, w czasie w którym powstało zobowiązanie był prezesem zarządu tej Spółki, a egzekucja była bezskuteczna wobec braku dostatecznego majątku Spółki. Wnioskodawca nie wykazał okoliczności wyłączających tę odpowiedzialność. Bezpodstawnie zaniechał on złożenia wniosku o upadłość Spółki już w lipcu 2000 r., kiedy to Spółka została postawiona w stan likwidacji, a wnioskodawca (wówczas sprawował funkcję likwidatora Spółki) już od pewnego czasu zdawał sobie sprawę z jej trudnej sytuacji finansowej.

Sąd drugiej instancji uznał za bezzasadne podniesione w apelacji zarzuty odnoszące się do błędnego przyjęcia przez Sąd pierwszej instancji, że Spółka nie posiadała majątku, z którego można było prowadzić egzekucję. Stanowisko Sądu pierwszej instancji co do uznania bezskuteczności egzekucji z majątku Spółki, doko-

nane w oparciu o pismo Banku P, B. i Urzędu Skarbowego znajduje dodatkowe potwierdzenie w treści uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego-Sądu Gospodarczego w Kielcach z dnia 13 maja 2003 r. [...] oddalającego wniosek o ogłoszenie upadłości Spółki.

Co do podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 6 k.c. Sąd drugiej instancji stwierdził, że do orzeczenia o odpowiedzialności członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością organ podatkowy jest zobowiązany wykazać jedynie okoliczność pełnienia obowiązków członka zarządu w czasie powstania zobowiązania podatkowego, które przerodziło się w dochodzoną zaległość podatkową spółki, oraz bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce, bowiem ciężar wykazania którejkolwiek okoliczności zwalniającej od odpowiedzialności spoczywa na członku zarządu (por. wyrok NSA w Bydgoszczy z dnia 6 marca 2003 r., SA/Bd 85/03).

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wnioskodawca wniósł o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji oraz o zasądzenie w całości od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania we wszystkich instancjach oraz postępowania przed Sądem Najwyższym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przy rozstrzygnięciu o kosztach za wszystkie instancje, w tym za postępowanie przed Sądem Najwyższym przez ich zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy w całości.

Skarżący oparł skargę na podstawie dotyczącej naruszenia przepisów prawa materialnego, w ramach której zarzucił: 1) naruszenie art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej, przez „przyjęcie przez Sąd Orzekający, iż bez znaczenia jest dla sprawy i nie stanowi przesłanki zwalniającej członka zarządu spółki kapitałowej z odpowiedzialności okoliczność, że brak jest po stronie wierzyciela - pomimo nie zgłoszenia w terminie wniosku o upadłość - szkody z tego powodu, że i tak nie zostałyby zaspokojony przy uwzględnieniu wartości majątku spółki, ilość wierzycieli i wysokość wierzytelności im przysługujących, a także kategorii do której zgłoszona i zaliczona została by wierzytelność wierzyciela na podstawie przepisów prawa upadłościowego i kolejności zaspokajania wierzycieli i że katalog przesłanek wymienionych w tych przepisach jest zamknięty”; 2) art. 6 k.c., przez „niedopuszczalne przerzucenie ciężaru dowodowego na wnioskodawcę w zakresie okoliczności, które winien był udowodnić uczestnik - ZUS i

czego nie uczynił zwłaszcza co do: przesłanek odpowiedzialności, prawidłowego przeprowadzenia egzekucji z całego majątku, jak i braku majątku spółki oraz faktu sprawowania pod względem prawnym funkcji członka zarządu”; 3) błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa polegające na przyjęciu, że: „okoliczności zwalniające członka Zarządu z odpowiedzialności winien wykazać właśnie członek zarządu, mimo że dowód w tym zakresie powinien przeprowadzić ZUS, okoliczności, iż Spółka posiadała majątek winien udowodnić uczestnik, mimo że dowód w tym zakresie winien przeprowadzić ZUS, przesłanka braku majątku z którego można by prowadzić, egzekucję ma wystąpić na dzień wyrokowania, mimo że przy prawidłowej wykładni tego przepisu przesłanka ta winna wystąpić w momencie prowadzenia egzekucji.”

Zdaniem skarżącego w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne polegające na ustaleniu, w jakim zakresie zwalnia członka zarządu spółki od odpowiedzialności okoliczność, iż mimo niezgłoszenia wniosku o upadłość i tak wierzyciel nie poniósł szkody. W ocenie skarżącego Sąd Apelacyjny doprowadził do naruszenia wskazanych w podstawie skargi przepisów. Nie można bowiem zgodzić się, że katalog przesłanek wymienionych w powołanych przepisach jest zamknięty. Tymczasem w wyroku z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 61/03 (LEX nr 151638) Sąd Najwyższy uznał, że członek zarządu nie ponosi odpowiedzialności, jeżeli po stronie wierzyciela nie ma - pomimo niezgłoszenia w terminie wniosku o upadłość - szkody z tego powodu, że nawet gdy wniosek taki zostałby zgłoszony i tak nie zostałby zaspokojony, przy uwzględnieniu wartości majątku spółki, ilości wierzycieli i wysokości wierzytelności im przysługujących, a także kategorii, do której zgłoszona i zaliczona zostałaby wierzytelność wierzyciela.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustaleniom faktycznym stanowiącym podstawę zaskarżonego wyroku odpowiadał zastosowany w tym wyroku art. 116 § 1 i § 2 Ordynacji podatkowej podlegający zastosowaniu do należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na ubezpieczenie zdrowotne - na podstawie art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Ustalona podstawa faktyczna wyroku wypełnia wszystkie określone w art. 116 § 1 i 2 Ordynacji podatkowej przesłanki odpowiedzialności członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za zaległości podatkowe spółki, odniesione - poprzez odesłanie z art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - do zaległości składkowych, o które chodzi w rozpatrywanej sprawie. Zostało wyjaśnione, że po pierwsze, będąca przedmiotem postępowania sądowego decyzja organu rentowego zgodnie z art. 116 § 2 Ordynacji podatkowej określiła odpowiedzialność powoda jako członka zarządu za zaległości z tytułu przedmiotowych zobowiązań (zaległości) składkowych, które powstały w czasie pełnienia przez niego obowiązków członka zarządu. Po drugie, spełniona została przesłanka odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki określona w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej na skutek ustalenia, że egzekucja z majątku spółki okazała się w całości bezskuteczna. Po trzecie ustalono, że nie miały miejsca okoliczności (przesłanki), które - zgodnie z art. 116 § 1 pkt 1 lit. a i b oraz pkt 2 Ordynacji podatkowej - wyłączają odpowiedzialność członka zarządu za zobowiązania spółki, pomimo bezskuteczności egzekucji z majątku spółki. Ustalono mianowicie w tym zakresie, że we właściwym czasie nie zgłoszono wniosku o ogłoszenie upadłości i nie wszczęto postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości i że nie była to sytuacja (zaniechanie), które można by ocenić jako niezawinione (w rozumieniu art. 116 § 1 pkt 1 lit. b Ordynacji podatkowej). Wreszcie, nie miało miejsca wskazanie mienia spółki, z którego egzekucja umożliwiłaby zaspokojenie zaległości składkowych spółki w znacznej części (art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej).

Skarga kasacyjna nie ma podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie kwestionuje poprawności proceduralnej w zakresie wyjaśnianego w sprawie stanu faktycznego, między innymi co do jego zupełności. Stąd też podstawa faktyczna wyroku - wszystkie jego ustalenia dotyczące przesłanek istotnych dla zastosowanych przepisów prawa materialnego - są wiążące ze względu na zasadę postępowania kasacyjnego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), oraz dlatego, że nie zostały zakwestionowane wobec braku zarzutu ich ustalenia na skutek naruszenia przepisów postępowania.

Z zarzutów zawartej w skardze kasacyjnej podstawy dotyczącej naruszenia wskazanych w niej przepisów art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej (w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) i z uzasadnienia podniesionych zarzutów wynika, że skarżący nie kwestionuje także tego, co stanowi istotę zaskarżonej oceny prawnej, to jest, przedstawionej wyżej odpowiedzialności ustaleń faktycznych i

brzmienia powołanych przepisów. Zarzut skargi sprowadza się do tego, że w zaskarżonym wyroku Sąd zastosował wszystkie przesłanki odpowiedzialności powoda jako członka zarządu za zaległości składkowe spółki bez ustalenia tego, czy na skutek zaniechania powoda zgłoszenia we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości organ rentowy poniósł szkodę. Skarżący powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 61/03, prezentował stanowisko, że warunkiem odpowiedzialności członka zarządu za zaległości składkowe na podstawie art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej jest ustalenie związku przyczynowego pomiędzy zaniechaniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości a szkodą w tym znaczeniu, iż członek zarządu zwalnia z odpowiedzialności sytuacja, gdyby pomimo zgłoszenia w terminie wniosku o upadłość, zaległość składkowa i tak nie uzyskała zaspokojenia.

Rozpatrując podniesiony w skardze zarzut, trzeba przede wszystkim zaznaczyć, że skarżący nie przedstawił żadnego argumentu, który odnosiłby się do brzmienia zastosowanych w sprawie przepisów. W istocie skarżący powołuje się i to bez rzeczowego uzasadnienia, na przesłankę ekskulpacji (zwolnienia z odpowiedzialności) członka zarządu z odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki - przesłankę nieprzewidzianą w mającym zastosowanie art. 116 § 1 i § 2 Ordynacji podatkowej. Niezrozumiałe w tym kontekście jest powołanie się przez skarżącego na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 61/03, który dotyczył innego stanu faktycznego i innego stanu prawnego niż ten, który stanowi podstawę zaskarżonego wyroku. Wystarczy wskazać, że teza, na którą powołano się w skardze kasacyjnej dotyczyła art. 298 § 2 k.h., określającego - inaczej niż art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej - trzecią z przesłanek ekskulpacji odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki polegającą na wykazaniu, że wierzyciel pomimo niezgłoszenia upadłości nie poniósł szkody.

Bezzasadne są także pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej, które odnoszą się do art. 6 k.c. Nie wiadomo jaki jest związek powyższego zarzutu z treścią zaskarżonego wyroku, skoro pomimo kwestionowania „niedopuszczalnego przerwania ciężaru dowodowego na wnioskodawcę” nie zostały w skardze kasacyjnej zakwestionowane ustalenia faktyczne stanowiące podstawę zaskarżonego wyroku. Niezależnie od tego nie ma racji skarżący w swym stanowisku jakoby okoliczności zwalniające członka zarządu z odpowiedzialności winien udowodnić organ rentowy. Wbrew temu stanowisku, którego zasadności skarga nie uargumentowała, nie budzą zastrzeżeń założenia w tym zakresie przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wy-

roku. Podzielając stanowisko Sądu drugiej instancji należy wskazać, że organ rentowy (wierzyciel) powinien udowodnić przesłanki odpowiedzialności osoby zobowiązanej, natomiast do zobowiązanego należy wykazanie, że pomimo przesłanek odpowiedzialności zachodzą określone w ustawie przyczyny, które go z tej odpowiedzialności zwalniają. Wynika to zresztą wyraźnie z konstrukcji przepisu art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej, w którym po określeniu odpowiedzialności zamieszczony w przepisie zwrot „a członek zarządu: 1) nie wykazał, że” jasno wskazuje na to, że „wykazanie” przesłanek zwalniających z odpowiedzialności należy do członka zarządu.

Z powyższych przyczyn uznając bezzasadność podstawy skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy orzekł stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.

=====